

R E C E N Z J E I O M Ó W I E N I A

Międzynarodowa konkurencyjność polskich przedsiębiorstw w okresie globalnego kryzysu gospodarczego i po jego wystąpieniu, red. M. Dzikowska, M. Gorynia, B. Jankowska, Difin, Warszawa 2016, s. 326

Monografia pt. *Międzynarodowa konkurencyjność polskich przedsiębiorstw w okresie globalnego kryzysu gospodarczego i po jego wystąpieniu*, przygotowana pod redakcją naukową dr Marleny Dzikowskiej, prof. dr. hab. Mariana Goryni, prof. UEP dr hab. Barbary Jankowskiej (w składzie autorskim: dr Marlena Dzikowska, prof. Marian Gorynia, prof. Barbara Jankowska, mgr Aleksandra Kania, dr Katarzyna Mroczek-Dąbrowska, dr Piotr Trąpczyński) podejmuje aktualny i bardzo ważny temat zarówno z punktu widzenia dyskursu naukowego toczonego się w literaturze przedmiotu, jak i praktyki życia gospodarczego. Dotyczy zarówno bieżących i nader aktualnych, jak i przyszłych problemów ważnych dla rozwoju polskiej gospodarki i polskich przedsiębiorstw.

Książkę oceniam bardzo wysoko. Jest to rzetelnie przemyślane oraz solidnie wykonane opracowanie naukowe, a kierownik projektu wraz z całym zespołem autorskim umiejętnie dostrzegł lukę badawczą i doskonale ją wypełnił. W mojej opinii podjęta problematyka badawcza jest relatywnie nowatorska, a w polskich realiach wręcz pionierska. Wiedza naukowa w tym zakresie nadal nie jest w pełni ustrukturalizowana i zobiektywizowana w teorii ekonomii międzynarodowej oraz teorii konkurencyjności. Podjęta tematyka jest niezmiernie ważna, tak dla teorii, jak i zwłaszcza dla praktyki przedsiębiorczości międzynarodowej. Konkludując, tematyka projektu badawczego i książki będącej jego efektem została wybrana bardzo trafnie i w pełni wpisuje się w istniejącą niszę, a ponadto zawiera treści nowatorskie. Struktura publikacji jest tradycyjna (teoria – metoda – empiria – dyskusja i wnioski), odpowiednia dla tego typu opracowania.

Wstęp oraz zakończenie zostały bardzo dobrze opracowane, mogą stanowić wzór dla innych badaczy w tym obszarze problemowym.

Rozdział 1 pt. „Cykle koniunkturalne” (Marian Gorynia, Katarzyna Mroczek-Dąbrowska) przybliży zjawisko cykliczności gospodarek, artykułując w sposób poprawny cechy współczesnego cyklu koniunkturalnego. Rozważania teoretyczne dotyczące rodzajów i faz cykli bardzo dobrze osadzono w teorii ekonomii, co stanowiło podstawę do autorskiego porównania wybranych endo- i egzogenicznych teorii cyklu koniunkturalnego. Warto podkreślić, że autorzy zdecydowali się tu na połączenie podejścia pozytywnego i normatywnego. Teoretyczne rozważania koncepcyjne (ekonomia polityczna) wzbogacono o aspekty aplikacyjne (polityka ekonomiczna). Polityka antycykliczna została omówiona w kontekście obydwu polityk finansowych państwa (monetarnej i fiskalnej). Największą zaletą tego rozdziału, w moim odczuciu, jest przegląd najnowszych badań empirycznych cykli koniunkturalnych prowadzonych zarówno w Polsce, jak i w innych krajach.

Rozdział 2 pt. „Kryzysy gospodarcze – aspekty teoretyczne i empiryczne” (Marlena Dzikowska, Piotr Trąpczyński) porządkuje terminologię związaną z kryzysami gospodarczymi, co jest w moim przekonaniu wypełnieniem luki na rynku publikacyjnym (nie tylko polskim), a także odpowiedzią na pilną potrzebę edukacji w tym zakresie, nie tylko bowiem w życiu codziennym (media), a także w pracach naukowych terminologia ta nie zawsze

jest stosowana poprawnie. Z tej perspektywy wysoce interesująca jest autorska delimitacja pojęć pokrewnych, takich jak: kryzys gospodarczy, krach gospodarczy, recesja gospodarcza, depresja gospodarcza, spowolnienie gospodarcze. Autorzy dokonali udanej konceptualizacji kryzysów gospodarczych ze względu na obszar występowania w ujęciu różnych szkół ekonomii, która z pewnością porządkuje dotychczasową wiedzę naukową w tym zakresie. Interesujące jest także zestawienie wybranych trzynastu kryzysów gospodarczych, które wystąpiły w okresie od 1557 r. do 2010 r. Szczególną wartością dodaną tego rozdziału jest przegląd dotychczasowych badań empirycznych nad kryzysami gospodarczymi, a co więcej – ich opracowanie w ujęciu makroekonomicznym, mezoekonomicznym, mikroekonomicznym, a także z perspektywy procesów internacjonalizacji na poziomie przedsiębiorstwa.

Rozdział 3 pt. „Branże jako uczestnicy i receptory kryzysu” (Barbara Jankowska, Aleksandra Kania) to rzadko spotykana w literaturze przedmiotu solidna konceptualizacja omawianej problematyki na poziomie mezoekonomicznym. Autorki dokonały udanej konceptualizacji kryzysu branżowego, co w polskiej literaturze jest swoistego rodzaju *novum*. Ich rozważania nie kończą się jednak na tym, a idąc dalej omawiają pojęcie bańki spekulacyjnej, aby trafnie powiązać kryzys branżowy z kryzysem gospodarczym poprzez wyartykułowanie efektów międzybranżowych. Autorki opracowały także udaną klasyfikację rodzajów kryzysów branżowych na podstawie solidnego przeglądu literatury.

Rozdział 4 pt. „Teoretyczne, empiryczne i metodologiczne aspekty konkurencyjności przedsiębiorstw” (Marlena Dzikowska, Marian Gorynia, Barbara Jankowska) w ujęciu holistycznym omawia podstawy teoretyczne konkurencyjności przedsiębiorstwa. Rozważania zawarte w tym rozdziale są bardzo szerokie i dogłębne, osadzone mocno w teorii ekonomii. Przegląd badań w zakresie omawianych trzech wymiarów zasługuje na podkreślenie; mimo że jest to prezentacja tylko wybranych badań, daje ona pewien ogólny wgląd w zakresie prowadzonych badań i uwidacznia doskonałą znajomość tematyki przez autorów.

Rozdział 5 pt. „Globalny kryzys gospodarczy pierwszej dekady XXI wieku” (Marlena Dzikowska, Piotr Trąpczyński) to bardzo dobra analiza ostatniego kryzysu gospodarczego. Główną wartością dodaną tego rozdziału jest unikatowy przegląd dotychczasowych badań empirycznych dotyczących reakcji przedsiębiorstw na globalny kryzys gospodarczy.

Rozdział 6 pt. „Zmiany gospodarcze w okresie globalnego kryzysu gospodarczego i po jego wystąpieniu – rankingi gospodarek i branż” (Marlena Dzikowska, Marian Gorynia, Barbara Jankowska) to autorska analiza empiryczna oparta na własnych wskaźnikach syntetycznych, a na podkreślenie zasługują nie tylko wyniki badań, ciekawe wnioski, ale przede wszystkim duża staranność metodologiczna, z jaką autorzy podeszli do analizowanego zjawiska.

Rozdział 7 pt. „Globalny kryzys gospodarczy w wybranych gospodarkach narodowych” (Aleksandra Kania, Katarzyna Mroczek-Dąbrowska, Piotr Trąpczyński) to autorska analiza przeglądu przyczyn, przebiegu i konsekwencji kryzysu gospodarczego dla dziewięciu wybranych gospodarek, w tym ośmiu gospodarek najbardziej dotkniętych negatywnym wpływem kryzysu oraz Polski. Choć analizy mają historyczno-deskryptywny charakter to wnioski, jakie wyciągają autorzy, są bardzo interesujące pod względem poznawczym. Na podkreślenie zasługuje zebranie bogatego materiału ilustrującego przebieg kryzysu i jego skutków w dziewięciu krajach.

Rozdział 8 pt. „Metodyka badań empirycznych” (Marlena Dzikowska, Marian Gorynia, Barbara Jankowska) zawiera opis założeń metodologicznych własnych badań empirycznych. Bardzo gruntownie uzasadniono podjęcie badań nad zaproponowanym problemem badawczym, który w moim odczuciu nosi znamiona pionierskie, zwłaszcza w polskiej literaturze przedmiotu. W sposób wysoce przekonujący wyprowadzono hipotezy z dotychczasowych badań i literatury przedmiotu, co zasługuje na uznanie, a jest dość rzadko stosowane

w polskiej literaturze. Badania ankietowe przy użyciu techniki CATI przeprowadzono w miesiącach wakacyjnych 2015 r., a ostateczna próba badawcza wynosiła 701 przedsiębiorstw, przy zwrocie ok. 25%.

Rozdział 9 pt. „Pozycja konkurencyjna przedsiębiorstw w okresie globalnego kryzysu gospodarczego i po jego wystąpieniu – wyniki badań ilościowych” (Marlena Dzikowska, Marian Gorynia, Barbara Jankowska) stanowi kwintesencję całości dociekań naukowych zawartych w recenzowanej książce. Bardzo wysoko oceniam ten rozdział zarówno pod względem metodologicznym, jak i poznawczym. Wartość dodana wniosków empirycznych jest jednoznaczna, a autorzy wnieśli znaczący wkład do istniejącej wiedzy naukowej na temat wpływu ostatniego globalnego kryzysu gospodarczego na wyniki ekonomiczne przedsiębiorstw i ich konkurencyjność w ujęciu zarówno czynnikowym, jak i wynikowym.

Rozdział 10 pt. „Wpływ globalnego kryzysu gospodarczego na działalność polskich firm – studia przypadków” (Katarzyna Mroczek-Dąbrowska, Piotr Trąpczyński) to pogłębione badania jakościowe przeprowadzone na podstawie analizy dwóch przypadków biznesowych nSense oraz CDRL S.A. Studia przypadków skonstruowano w zasadzie w jednolitej 4-elementowej konwencji (analiza zmian w branży, internacjonalizacja, otoczenie, wpływ kryzysu).

Ocena każdej monografii badawczej powinna także uwzględniać kwestie metodologiczne. Celem głównym projektu, a zarazem monografii jest „identyfikacja oraz interpretacja zależności, jakie wystąpiły pomiędzy obserwowanymi w gospodarce światowej zjawiskami kryzysowymi a zachowaniami polskich firm”. W poszczególnych rozdziałach książki przyjęto także 9 celów cząstkowych. Cele są przemyślane i adekwatne do podjętej w książce problematyki. Lektura całości opracowania jednoznacznie dowodzi, że zarówno cel główny, jak i cele szczegółowe zostały przez autorów z powodzeniem osiągnięte.

W pracy postawiono 9 hipotez badawczych, są one poprawnie sformułowane, a także właściwie zweryfikowane na podstawie zebranego materiału empirycznego, a także przy wykorzystaniu właściwych narzędzi statystycznych. Należy podkreślić, że wszystkie hipotezy zostały wyprowadzone z dotychczasowych badań i istniejącego stanu wiedzy.

W książce wykorzystano szeroki zakres metod i narzędzi analiz empirycznych. Są one odpowiednio wyeksponowane i omówione. W pracy zastosowano m.in.:

- a) obszerne studia literaturowe i krytykę piśmiennictwa naukowego,
- b) analizy statystyczne dostępnych danych gromadzonych przez różne organy statystyki publicznej oraz organizacje międzynarodowe,
- c) wyniki ankiet przeprowadzonych wśród polskich przedsiębiorców na dużej próbie 701 przedsiębiorstw,
- d) badania jakościowe z wykorzystaniem studium przypadku dwóch przedsiębiorstw.

Przyjęte metody badawcze uważam za prawidłowe i adekwatne do celów pracy. W Polsce w zasadzie nie istnieją bazy danych, które mogłyby służyć do badań naukowych przedsiębiorstw na poziomie mikroekonomicznym, stąd zastosowanie ankiety oraz studium przypadku jest bardzo pożądaną metodą. Do najważniejszych walorów recenzowanej monografii badawczej należy zaliczyć:

- ważność i aktualność podjętego tematu, jego oryginalność i elementy nowatorskie,
- bardzo obszerny i doskonały przegląd światowej literatury przedmiotu, zwłaszcza liczne zestawienia wyników wiodących badań empirycznych w podjętej tematyce,
- bardzo bogaty komponent empiryczny obejmujący wielopłaszczyznowe analizy na podstawie obserwacji uwzględniającej dane pierwotne (ankietowe) i wtórne (dane statystyczne, dane źródłowe),
- uwzględnienie interakcji na poziomie makro (gospodarka globalna, gospodarka Polski), mezo (branża) oraz mikro (polskie przedsiębiorstwa),

- bardzo dużą przejrzystość książki, a także jej komunikatywność i bardzo dobry język (monografia jest ciekawa i łatwa w odbiorze, pomimo bardzo trudnej tematyki).

Monografia porusza bardzo aktualne zagadnienia, istotne zarówno z naukowego, jak i pragmatycznego, aplikatywnego punktu widzenia. Jest opracowaniem dojrzałym, sięgającym po trudną i relatywnie rzadko eksplorowaną tematykę. Wypełnia ona powstałą w czasie globalnego kryzysu gospodarczego lukę na polskim rynku wydawniczym. Odpowiada na potrzeby pilnej edukacji polskiego społeczeństwa w zakresie wpływu kryzysu gospodarczego na funkcjonowanie przedsiębiorstw i ich pozycję konkurencyjną. Bardzo wysoko należy ocenić nie tylko sam pomysł badawczy, ale i wysoki poziom merytoryczny, jest to bowiem jedno z nielicznych, a w takim kompleksowym zakresie bodaj pierwsze opracowanie badawcze poświęcone tej ważnej problematyce, które zapewne zajmie pierwszorzędne miejsce w polskiej literaturze na ten temat, utrwalając pozycję zespołu autorów jako wybitnych znawców problemu. Monografia należy do grupy tych ciekawych publikacji, których nikt zajmujący się kryzysami gospodarczymi czy konkurencyjnością przedsiębiorstw nie będzie mógł pominąć. Jest to opracowanie, które z całą pewnością może z powodzeniem konkurować na arenie międzynarodowej.

Krzysztof Wach